

UCHWAŁA NR 1879/2025
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

z dnia 29 maja 2025 r.

**w sprawie przyjęcia Ramowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących
Przemoc Domową**

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 581), art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. 2024 r. poz. 1673) oraz art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198) Zarząd Województwa Wielkopolskiego uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie do uchwały Nr 1879/2025
Zarządu Województwa Wielkopolskiego
z dnia 29 maja 2025 r.

Na podstawie art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. 2024 r. poz. 1673) oraz zaleceń pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli Samorząd Województwa Wielkopolskiego jest zobowiązany do opracowania ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową powstał na podstawie „Wielkopolskiego Modelu Pracy z Osobą Stosującą Przemoc w Rodzinie” opracowanego w 2022 r. oraz rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1163).

Ramowy Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Osób Stosujących Przemoc Domową jest zgodny z obowiązującymi przepisami dotyczącymi przeciwdziałania przemocy domowej, znowelizowanymi po 2023 roku. Ramowy program wpisuje się w cele „Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2021-2025”. Dokument ma być pomocny przy konstruowaniu lokalnych programów psychologiczno-terapeutycznych oraz przy wytyczaniu standardów pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

Dokument ten jest spójny z dokumentami na poziomie regionalnym, w tym przede wszystkim z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku oraz Strategii Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego do roku 2030.

Projekt Ramowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc Domową, zgodnie z art. 19a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198), został poddany konsultacjom z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

W związku z powyższym przyjęcie uchwały przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego jest zasadne.

RAMOWY PROGRAM PSYCHOLOGICZNO- TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

Załącznik do Uchwały Nr 1879/2025
Zarządu Województwa Wielkopolskiego
z dnia 29 maja 2025 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. PODSTAWY PRAWNE PRACY W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ	6
2. KOMPENDIUM NIEZBĘDNEJ WIEDZY Z OBSZARU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ	8
3. PRACA Z OSOBĄ STOSUJĄCĄ PRZEMOC DOMOWĄ	15
4. REKOMENDOWANE RAMY ORGANIZACYJNE PROGRAMÓW PSYCHOLOGICZNO- TERAPEUTYCZNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ	21
5. REKOMENDACJE ODNOŚNIE DO MINIMALNYCH STANDARDÓW POSTĘPOWANIA W PRACY Z OSOBĄ STOSUJĄCĄ PRZEMOC DOMOWĄ	23

WSTĘP

Polski system przeciwdziałania przemocy domowej tworzony jest od połowy lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Za jego początek uznaje się utworzenie Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” w 1995 roku oraz proklamowanie „Polskiej Deklaracji w sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, podczas II Ogólnopolskiej Konferencji Przeciw Przemocy w Rodzinie w Sejmie RP w 1995 roku. W pierwszych latach budowania tego systemu skupiano się głównie na osobach doznających przemocy domowej. Tworzono lokalne i krajowe placówki wsparcia oraz prowadzono kampanie społeczne ukierunkowane na wzrost świadomości społecznej o problemie przemocy domowej oraz konieczności wspierania tej grupy osób. Wkrótce jednak okazało się, że prowadzenie działań dedykowanych głównie osobom doznającym przemocy domowej nie jest wystarczające. Aby kompleksowo rozwiązywać problemy rodzin dotkniętych problemem przemocy, należało również podjąć pracę z osobami stosującymi przemoc domową.

W 2000 roku, na zaproszenie Fundacji im. Stefana Batorego, przyjechał do Polski Marek Prejzner, doświadczony realizator interwencyjnych programów oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową według Modelu Duluth, pracujący w środowisku polonijnym w Chicago. Podczas seminarium zatytułowanego „Pomoc dla sprawców przemocy domowej”, które odbyło się w kilku miastach (m.in. w Poznaniu), Marek Prejzner przedstawił założenia, cele i metody pracy z osobami stosującymi przemoc domową, a przede wszystkim wskazał, że osoby te wymagają specjalistycznego wsparcia, niezbędnego w procesie zmiany zachowania przemocowego. Seminarium to i wynikająca z niego perspektywa pracy z osobami stosującymi przemoc, w oparciu o sprawdzone i skuteczne narzędzia, spotkały się z dużym zainteresowaniem specjalistów z kształtującego się obszaru przeciwdziałania przemocy domowej. W efekcie, w 2001 roku Marek Prejzner powrócił do Polski, by na ponowne zaproszenie Fundacji im. Stefana Batorego, przeprowadzić w wybranych miastach (m.in. w Poznaniu) szkolenia przygotowujące do pracy z osobami stosującymi

przemoc domową w oparciu o Model Duluth. W szkoleniu uczestniczyli przedstawiciele zespołu merytorycznego Fundacji PCPS-Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej, którzy w 2002 roku przeprowadzili pierwszą edycję „Programu edukacyjno-korekcyjnego dla sprawców przemocy domowej” w warunkach izolacji penitencjarnej na terenie Aresztu Śledczego w Poznaniu. W 2003 roku odbyła się natomiast pierwsza edycja tego programu w warunkach wolnościowych dla mieszkańców m. Poznania. Od 2005 roku program prowadzony jest w systemie ciągłym i otwartym, a wieloletnie doświadczenie w jego realizacji pozwoliło na stworzenie autorskiego modelu pracy terapeutyczno-edukacyjnej z osobami stosującymi przemoc domową, znanej jako „Program Partner” lub tzw. model poznański. W 2005 roku weszła w życie Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w której programy korekcyjno-edukacyjne stały się rekomendowaną metodą pracy z osobami stosującymi przemoc domową realizowanymi przez powiaty. Programy psychologiczno-terapeutyczne z kolei pojawiły się w 2014 roku.

Efektywna praca w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej wymaga kompleksowych oddziaływań dedykowanych dla osób doznających przemocy, osób stosujących przemoc oraz całych rodzin dotkniętych problemem przemocy. Z tego powodu konieczne jest budowanie lokalnych systemów ochrony i wsparcia osób doznających przemocy domowej oraz oddziaływań na osoby stosujące przemoc domową, bazujących na interdyscyplinarnej współpracy służb, instytucji i organizacji pozarządowych.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej nakłada na samorząd szczebla wojewódzkiego obowiązek opracowania ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową. Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową powstał na bazie „Wielkopolskiego Modelu Pracy z Osobą Stosującą Przemoc w Rodzinie” opracowanego w 2022 r. Model został wypracowany w trakcie specjalistycznego seminarium z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w wymiarze 24 godzin

dydaktycznych, przygotowanego przez Fundację PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej, na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu, w dniach od 17 do 19 października 2022 roku w Dymaczewie Starym. Projekt „Wielkopolski Model Pracy z Osobą Stosującą Przemoc w Rodzinie” sfinansowany został ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową jest zgodny z obowiązującymi przepisami dotyczącymi przeciwdziałania przemocy domowej, znowelizowanymi po 2023 roku. Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową wpisuje się w cele „Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2021-2025”. Dokument ma być pomocny przy konstruowaniu lokalnych programów psychologiczno-terapeutycznych oraz przy wytyczaniu standardów pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

1. PODSTAWY PRAWNE PRACY W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, zaprezentowana i udostępniona do przyjęcia w Stambule dnia 11 maja 2011 r.;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1385 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji;
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych;
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych;
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny;
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego;
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru

zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach;

- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej;
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”;
- Uchwała Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030;
- Uchwała Nr XXV/476/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia Strategii Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego do roku 2030;
- Uchwała Nr 4472/2021 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025;
- Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 5 lipca 2024 r. w sprawie wykonywania przez policjantów niektórych czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz w związku z wydawaniem nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu.

2. KOMPENDIUM NIEZBĘDNEJ WIEDZY Z OBSZARU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ

Przemoc domowa

Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.¹

Cechy charakterystyczne dla przemocy domowej

- **Intencjonalność** – zamierzone działanie lub zaniechanie, ukierunkowane na sprawowanie władzy i kontroli nad inną osobą,
- **Dysproporcja sił** – pozycja jednej osoby jest zdecydowanie gorsza w stosunku do pozycji drugiej osoby; przy dokonywaniu diagnozy problemu, obok aspektu fizycznego, bada się także aspekt psychiczny, społeczny, ekonomiczny, intelektualny czy zdrowotny,
- **Naruszanie praw i dóbr osobistych** – działanie lub zaniechanie jednej osoby godzi w prawa i dobra osobiste drugiej osoby jak np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku,
- **Powodowanie cierpienia i bólu** – działanie lub zaniechanie jednej osoby naraża drugą osobę na utratę zdrowia lub życia. Doświadczanie bólu

¹ Zgodnie z Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051801493/U/D20051493Lj.pdf>

i cierpienia sprawia, że osoba krzywdzona ma coraz mniejszą zdolność do samoobrony.²

Przemoc - Agresja - Konflikt. Podobieństwa i różnice.

Przemoc	Agresja	Konflikt
Zachowanie intencjonalne	Zachowanie intencjonalne	Zachowanie intencjonalne
Występuje nierównowaga sił	Występuje równowaga lub nierównowaga sił	Występuje równowaga sił
Narusza prawa i dobra jednej strony	Może naruszać prawa i dobra obu stron	Nie narusza praw i dóbr żadnej ze stron
Powoduje ból i cierpienie	Powoduje ból i cierpienie	Może powodować ból i cierpienie

Formy przemocy

- Przemoc fizyczna. Zamierzony akt naruszenia nietykalności fizycznej, którego konsekwencją mogą być uszkodzenia ciała. Obejmuje takie zachowania jak np.: bicie, szarpanie, popychanie, rzucanie przedmiotami, czy wyrzucanie z mieszkania.
- Przemoc psychiczna. Celowe krzywdzenie drugiej osoby powodujące u niej cierpienie i ból psychiczny. Obejmuje takie zachowania jak np.: poniżanie, zastraszanie, zawstydzanie, upokarzanie, narzucanie własnych poglądów, krytykowanie, szantażowanie, ograniczanie kontaktów.
- Przemoc ekonomiczna. Stosowanie kontroli nad zasobami finansowymi i ekonomicznymi innej osoby np. uchylanie się od łożenia na utrzymanie innej osoby, w szczególności zależnej, kontrolowanie wydatków, odbieranie zarobionych pieniędzy czy uniemożliwienie podjęcia pracy zarobkowej, umniejszanie wartości osiąganego wynagrodzenia.
- Przemoc seksualna. Stosowanie zachowań takich jak np. zmuszanie innej

² Zgodnie z Czteroczynnikową definicją przemocy w rodzinie

osoby do aktywności seksualnej lub nieakceptowanych przez nią zachowań seksualnych, kontynuowanie aktywności seksualnej przy braku zgody lub świadomości innej osoby, porównywanie do innych partnerów seksualnych, kontrolowanie antykoncepcji, opowiadanie dowcipów z seksualnym podtekstem.

- Zaniechanie. Niezaspokajanie potrzeb fizycznych lub psychicznych osoby zależnej np. dziecka, osoby chorej, osoby starszej bądź osoby z niepełnosprawnością. Zaniechanie może mieć formę działania lub zaniechania.
- Cyberprzemoc. Działanie istotnie naruszające prywatność osoby doznającej przemocy domowej lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej (np. pozyskiwanie treści przesyłanych lub przechowywanych elektronicznie, śledzenie, podsłuchiwanie).

Cykle przemocy

W sposobie funkcjonowania osoby stosującej przemoc domową można dostrzec cykliczność – powtarzalność zachowań. Zachodzi ona w trzech powtarzających się po sobie fazach:

- **Faza narastania napięcia**

W fazie narastania napięcia osoba krzywdząca, na skutek interpretacji doświadczanych trudności, podwyższa sobie wewnętrzny poziom napięcia.

Przyczyną są często drobne, z pozoru nieistotne, sytuacje, np. „korek” w drodze do pracy, zbyt wolne przygotowywanie się dziecka do wyjścia z domu, odmienne zdanie partnera na jakiś temat. Każde takie doświadczenie wiąże się z coraz większym poziomem przeżywanego napięcia. Osoba stosująca przemoc (zwana dalej OSP) bywa coraz częściej rozdrażniona. Może już stosować przemoc, np. krzyczy, poniża, wyzywa. Osoba doznająca przemocy (zwana dalej ODP) podejmuje szereg działań ukierunkowanych na zmianę zachowania partnera

/ partnerki, np. jest uległa i w swoich zachowaniach dopasowuje się do jego / jej

oczekiwań. Stara się wpływać na obniżenie poziomu napięcia OSP. Działania te są nieskuteczne, gdyż jedynie OSP ma wpływ na poziom przeżywanego przez siebie napięcia. Ta faza cyklu często bywa najdłuższa.

○ **Faza rozładowania**

Gdy poziom napięcia znacznie wzrośnie, OSP decyduje się na jego szybkie i gwałtownie rozładowanie. W tym celu stosuje różne formy przemocy, np. awanturuje się, krzyczy, bije, niszczy przedmioty. Faza ta charakteryzuje się największą intensywnością w zachowaniu OSP, pomimo że trwa najkrócej. Poprzez zachowanie przemocowe OSP obniża swój poziom napięcia. ODP czuje się zraniona, bezradna i bezsilna.

○ **Faza miesiąca miodowego / faza spokoju**

Po zastosowaniu przemocy i rozładowaniu napięcia OSP przez krótki czas może odczuwać wstyd i żal. Wówczas przeprasza ODP za wyrządzoną krzywdę. Zapewnia o zmianie zachowania. Składa obietnice dotyczące powstrzymywania się od stosowania przemocy w przyszłości. Wynagradza doznane krzywdy, przy czym zazwyczaj sama decyduje o formie zadośćuczynienia. Może to być np. zainteresowanie partnerem/partnerką, dawanie prezentów, wspólne spędzanie czasu. Z perspektywy obserwatora faza ta może początkowo wyglądać jak okres miesiąca miodowego. Jednakże z czasem trwania relacji przemocowej i skracania poszczególnych faz, miesiąc miodowy staje się raczej okresem spokoju, w którym OSP nie krzywdzi. Faza miesiąca miodowego / spokoju z perspektywy ODP jest atrakcyjna — to czas, w którym związek z OSP postrzega jako satysfakcjonujący. Przeżywanie tej fazy jest częstym powodem zrywania przez ODP kontaktu terapeutycznego lub pomocowego, np. w procedurze „Niebieskie Karty”, jak również wycofywania się z wszczętych procedur prawnych (np. zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa znęcania się). ODP wierzy, że więcej już nie będzie krzywdzona. Faza ta przechodzi w fazę narastania napięcia.

Dotyczą one:

- natężenia przemocy – w każdym kolejnym cyklu OSP zachowuje się gwałtowniej,
- natężenia przeprosin i zachowań mających zadośćuczynić – w każdym kolejnym cyklu OSP stosuje ich mniej,
- czasu trwania cyklu – każdy cykl trwa coraz krócej.³

Czynniki ryzyka przemocy

Stosowanie przemocy związane jest z współwystępowaniem i wzajemnym oddziaływaniem różnych czynników: psychologicznych, społecznych i kulturowych. Możemy wskazać czynniki ryzyka, zwiększające prawdopodobieństwo stosowania przemocy domowej, lecz nie możemy utożsamiać ich z przyczynami przemocy. Do czynników ryzyka zaliczamy:

- **Normy społeczne i kulturowe** – przez stulecia panowało przyzwolenie na stosowanie przemocy domowej. Krzywdzenie najbliższych było akceptowane kulturowo, społecznie, a nawet sankcjonowane prawnie. Przyjmowało się, że mężczyzna miał uprzywilejowaną pozycję w rodzinie. Jako mąż i ojciec miał prawo decydować o sytuacji członków rodziny, o zakresie ich praw i wolności. I pomimo tego, że sukcesywnie zaczęły obowiązywać przepisy prawne, mające chronić przed przemocą domową, to w wielu środowiskach nadal silnie funkcjonowały różnego rodzaju mity i stereotypy dotyczące pozycji mężczyzny w rodzinie, ról „kobiecych” i „męskich”, funkcjonowania dzieci.
- **Przemoc w rodzinie pochodzenia** – przemoc może być niejako przekazywana z pokolenia na pokolenie. Dziecko doświadczające przemocy ze strony rodziców lub opiekunów, nawet jeżeli nie jest bezpośrednim adresatem zachowań przemocowych, obserwuje, a następnie przyswaja zachowania dorosłych. Uczy się, że przemoc pozwala na szybkie i skuteczne osiągnięcie celu, wywołuje strach i skutkuje podporządkowaniem wobec osoby, która ją stosuje.
- **Środowisko społeczne i warunki życia** – bezrobocie, trudna sytuacja

³ <https://www.niebieskalinia.pl/o-zjawisku-przemocy/cykle-przemocy>

ekonomiczna, niekorzystne warunki mieszkaniowe czy poważna choroba mogą mieć znacząco negatywny wpływ na funkcjonowanie poszczególnych członków rodziny. Przeżywanie złości, gniewu czy frustracji może sprzyjać stosowaniu przemocy wobec najbliższych.

- **Uzależnienia (chemiczne, behawioralne)** – dość powszechne jest błędne przekonanie, że przyczyną przemocy domowej jest alkohol. Jeżeli spojrzymy na dane policyjne dotyczące realizacji procedury „Niebieskie Karty”, to moglibyśmy utwierdzić się w tym przekonaniu, ponieważ znaczna liczba osób stosujących przemoc domową w chwili interwencji policji była pod wpływem alkoholu. Tymczasem nic bardziej mylnego. Nie ulega wątpliwości, że nadużywanie alkoholu powoduje zaburzenia kontroli własnego zachowania, utrudnia rozpoznawanie własnych emocji, jednak alkohol sam w sobie nie jest źródłem przemocy. Analogicznie inne uzależnienia chemiczne lub behawioralne nie mogą być uznawane za przyczynę stosowania przemocy.
- **Cechy osoby stosującej przemoc** – brak empatii, niskie poczucie własnej wartości, które może skutkować potrzebą kontrolowania osób najbliższych, autorytarne poglądy na role w rodzinie (mężczyzny, kobiety, dzieci), patriarchalny system przekonań, łatwość przeżywania złości i gniewu w raniący dla innych sposób – to cechy, które sprzyjają stosowaniu przemocy.⁴

Polska Deklaracja w sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Deklaracja proklamowana została w trakcie II Ogólnopolskiej Konferencji Przeciw Przemocy w Rodzinie, która odbyła się w grudniu 1995 roku w Warszawie.

Deklaracja zawiera siedem zasad etycznych, którymi należy kierować się w pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności przy wspieraniu osób doznających przemocy. Pomimo upływu blisko 30 lat od jej ogłoszenia, wytyczne zasady etyczne w pełni zachowały swoją aktualność, co wskazuje

⁴ Przemoc w rodzinie – Sytuacja osób doznających przemocy w rodzinie, PARPA, IPZ PTP
<https://www.parpa.pl/phocadownloadpap/Przeciwdzialanie/Przemoc%20w%20rodzinie%20-%20sytuacja%20osob%20doznajacych%20przemocy%20w%20rodzinie%20-%20broszura.pdf>

na ich uniwersalną i ponadczasową wartość.

1. **KAŻDY CZŁOWIEK** ma prawo do życia w środowisku rodzinnym wolnym od przemocy, która jest naruszaniem praw i dóbr osobistych.
2. **CZŁOWIEK** doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany.
3. **DZIECI I MŁODZIEŻ** mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.
4. **KAŻDY CZŁOWIEK** doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej.
5. **KAŻDY CZŁOWIEK** ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą.
6. **KAŻDY CZŁOWIEK** ma prawo do przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. **KAŻDY CZŁOWIEK** ma obowiązek udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

3. PRACA Z OSOBĄ STOSUJĄCĄ PRZEMOC DOMOWĄ

Procedura „Niebieskie Karty”

Jest to procedura mająca zapewnić bezpieczeństwo osobom, wobec których stosowana jest przemoc. W obecnym kształcie obowiązuje od 2023 roku i jest szczegółowo regulowana Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Procedura obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli instytucji/podmiotów m.in. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia czy organizacji pozarządowych, w związku z uzasadnionym podejrzeniem stosowania przemocy domowej lub zgłoszeniem dokonany przez świadka przemocy domowej. Jest to procedura interwencyjno-diagnostyczno-pomocowa, mająca wesprzeć klientów w rozwiązywaniu problemu przemocy domowej. Praca z osobami stosującymi przemoc domową w ramach procedury należy w pierwszej kolejności do funkcjonariusza Policji, który w jej ramach:

- przeprowadza, o ile jest to możliwe, z osobą stosującą przemoc domową rozmowę, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od osoby stosującej przemoc domową albo nad małoletnim lub pełnoletnią osobą nieporadną ze względu na jej wiek lub stan zdrowia, oraz wzywa osobę stosującą przemoc domową do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego;
- przeprowadza na miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności procesowe w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa;
- podejmuje działania mające na celu zapobieganie zagrożeniom mogącym występować w środowisku domowym, w szczególności składa systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy

domowej, w zależności od potrzeb określonych przez grupę diagnostyczno-pomocową;

- podejmuje, w razie potrzeby, inne niezbędne czynności zapewniające ochronę życia, zdrowia i mienia osób doznających przemocy domowej, włącznie z zastosowaniem na podstawie odrębnych przepisów w stosunku do osoby stosującej przemoc domową środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania.

Policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającą zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy:

- nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- zakaz zbliżania się do tej osoby na wyrażoną w metrach odległość;
- zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy i przebywania na tym terenie;
- zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej.

Pracę z osobą stosującą przemoc domową, w ramach procedury „Niebieskie Karty”, wykonują także m.in. pracownicy socjalni, przedstawiciele gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. Mogą prowadzić rozmowy, w szczególności o prawnokarnych konsekwencjach stosowania przemocy domowej, oraz informować osobę stosującą przemoc domową o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii, udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową

Programy te są podstawową i najbardziej rozpowszechnioną formą pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Znajdują one swoje zakotwiczenie w Ustawie

z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Szczegółowe regulacje dotyczące realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych zawarte zostały w Rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową

Programy psychologiczno-terapeutyczne pojawiły się w 2014 roku i zostały wskazane w Uchwale Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 jako programy zmierzające do zmiany wzorców zachowań ich uczestników.

Za opracowywanie i realizację programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową odpowiadają powiaty. Programy psychologiczno-terapeutyczne znajdują swoje zakotwiczenie w Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Art. 4. ust. 3. Wobec osób stosujących przemoc domową stosuje się przewidziane w ustawie środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami doświadczającymi przemocy domowej oraz programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową, a także programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

4. Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mają na celu w szczególności powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy.

5. Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową są realizowane w formie spotkań indywidualnych lub grupowych i są prowadzone przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej dających gwarancję

wysokiej jakości usług, w tym przez psychologów, pedagogów, terapeutów i psychoterapeutów.

Art. 6. ust. 4. Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej;
- 2) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- 3) opracowywanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;**
- 4) wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach, o których mowa w pkt 2 i 3, oraz o ich ukończeniu.

Art. 6. ust. 5 Środki na realizację i obsługę zadań, o których mowa w ust. 4, zapewnia budżet państwa.

Szczegółowe regulacje dotyczące realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych zawarte zostały w Rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy.

§ 1. Standard prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje:

- 1) wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- 2) zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- 3) nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- 4) nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii

rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;

5) poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;

6) nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;

7) rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;

8) pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;

9) diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;

10) wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

§ 5. 1. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową są prowadzone przez osoby:

1) posiadające wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, lub

2) posiadające tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika lub na, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, kierunku resocjalizacja, lub

3) będące terapeutami lub psychoterapeutami.

2. Osoby, o których mowa w ust. 1, są obowiązane posiadać udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

3. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą również prowadzić osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Przepisy określają wzory niektórych dokumentów związanych z udziałem osób

stosujących przemoc w programach psychologiczno-terapeutycznych.

Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach:

- 1) wzór zaświadczenia o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;*
- 2) wzór zaświadczenia o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową lub programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową;*
- 3) wzór pouczenia osoby stosującej przemoc domową o obowiązku niezwłocznego dostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczeń, o których mowa w pkt 1 i 2;*
- 4) wzór pouczenia osoby stosującej przemoc domową o możliwości złożenia zawiadomienia o popełnieniu wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2022 r. poz. 2151, z późn. zm.).*

Programy wspierające dla osób stosujących przemoc domową

Kolejną formą pracy z osobą stosującą przemoc domową są programy wspierające dla osób stosujących przemoc domową zmierzające do utrwalenia i wzmocnienia zmian zapoczątkowanych programami korekcyjno-edukacyjnymi dla osób stosujących przemoc domową lub psychologiczno-terapeutycznymi dla osób stosujących przemoc domową rekomendowane w Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030. Realizatorami tego zadania są jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym i powiatowym we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4. REKOMENDOWANE RAMY ORGANIZACYJNE PROGRAMÓW PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

Programy psychologiczno-terapeutyczne

1. Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową powinien być zgodny z obowiązującym Rządowym Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030, ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy.
2. Celem realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową jest zmiana wzorców zachowań.
3. Odbiorcami programów psychologiczno-terapeutycznych są osoby stosujące przemoc domową, zgłaszające się dobrowolnie lub kierowane przez podmioty i instytucje (np. ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, zespoły interdyscyplinarne, kuratorów sądowych).
4. Zakwalifikowanie do programu powinno kończyć się podpisaniem kontraktu, w którym uczestnik zaakceptuje i potwierdzi podpisem zasady udziału w programie. Kontrakt powinien określać reguły uczestnictwa w programie, w szczególności warunki jakie należy spełnić, by program ukończyć, okoliczności powodujące wykluczenie z programu oraz zobowiązanie uczestnika do poszanowania zasad współżycia społecznego. Przez uczestnika programu rozumie się osobę, która podpisała kontrakt.
5. Program może mieć charakter sesji indywidualnych albo indywidulanych i grupowych. Zajęcia mogą być prowadzone w formie tradycyjnej, zdalnej (tj. przy użyciu interaktywnych metod komunikacji) lub mieszanej, po uzyskaniu zgody uczestników i prowadzących. W przypadku sesji indywidualnych, program powinien trwać minimum 12h.
6. Realizator programu powinien zapewniać zatrudnienie osób prowadzących

program zgodnie z § 5 ust 1-3 rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy.

7. Wszystkie działania wobec osób objętych programem psychologiczno-terapeutycznym, ze szczególnym uwzględnieniem osiągniętych efektów, powinny być dokumentowane. Obecność uczestników na spotkaniach powinna być potwierdzona listami obecności. W przypadku realizacji zajęć w formie zdalnej podpis uczestnika nie jest wymagany. W takiej sytuacji, prowadzący zajęcia jest zobowiązany do poświadczenia udziału uczestnika, przy jego nazwisku, na liście obecności ze spotkania.
8. Program – co do zasady – nie powinien być realizowany w miejscu, w którym udziela się wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, a w przypadku, gdy na realizację programu wykorzystywane są zasoby lokalowe, w których również udziela się wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej. Realizator powinien zapewnić osobom doznającym przemocy domowej np. możliwość swobodnego opuszczenia lokalu, bez styczności z osobami stosującymi przemoc domową.

5. REKOMENDACJE ODNOŚNIE DO MINIMALNYCH STANDARDÓW POSTĘPOWANIA W PRACY Z OSOBĄ STOSUJĄCĄ PRZEMOC DOMOWĄ

Dziesięć zasad pierwszego kontaktu z osobą stosującą przemoc domową:

1. Przedstaw się. Wyjaśnij przyczynę i cel spotkania. Mów o znanych ci faktach.
2. Informuj o procedurze lub programie. Edukuj na temat przemocy w odniesieniu do obowiązujących przepisów, definicji, form, dynamiki i mechanizmów.
3. Traktuj rozmówcę z szacunkiem. Oddzielaj osobę od jej zachowania (przemocowego). Informuj o możliwych formach podejmowania pracy własnej w programach dedykowanych osobom stosującym przemoc domową. Nie narzucaj rozwiązań. Pozostawiaj wybór.
4. Przedstawiaj realne korzyści płynące z podjęcia współpracy, w tym z utrzymywania kontaktu.
5. Gwarantuj budowanie bezpieczeństwa i budowanie relacji opartej na szczerości i zaufaniu.
6. Słuchaj aktywnie rozmówcy. Poznaj jego perspektywę, sposób widzenia problemu i cele rozmówcy.
7. Konfrontuj manipulacje stosowane przez rozmówcę.
8. Komunikuj się w sposób zrozumiały dla rozmówcy, używaj jasnego i jednoznacznego nazewnictwa.
9. Informuj o konsekwencjach stosowania przemocy (prawnych, społecznych, psychologicznych).
10. Rozpoznawaj zasoby rozmówcy, wydobywaj je i na ich bazie buduj plan pracy z klientem.

Rekomendowana zawartość tematyczna programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową:

1. Identyfikacja i zmiana przekonań;
2. Trening komunikacji bez przemocy;
3. Psychoedukacja na temat emocji;
4. Trening regulacji (obniżania) napięcia;
5. Przyjmowanie odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
6. Wzmocnienie kompetencji społecznych;
7. Analizowanie własnych zachowań przemocowych;
8. Wzmocnienie nabytych kompetencji w radzeniu sobie z problemem przemocy i sytuacjach postrzeganych jako trudne.

